

Haftanın hekayə

Məqsəd NUR:

Dilimizə və düşüncəmizə yaxın gənc bir müəllifi kəşf etdiyimə görə çox sevindim. Müəllif müharibədə olubsa məsələ aydındır, olmayıbsa, müharibənin bütün kədərini və ironiyasını içdən, ustalıqla yazıya gətirə bilib. Elə bildim bu qəhrəmanla bir səngərdə vuruşmuşuq. Amma mən yenilməmiş orduda, bu oğlan isə qalib orduda döyüşüb. Hərçənd, qəhrəmanlıqdan dəm vurmur.

Səhv etmirəmsə, itirilmiş ayağın ağac olub çiçək açması təzə tapıntı deyil, amma bu müəllif nasir kimi ideyadan daha çox özünəironiyanın, özünəməxsusluğun ustası ola bilər. Nəsr üçün bu çox önəmlidir.

"Bəhməndən soruşan olsa, deyər ki, ən çox peşman olduğum şey, dostları ilə bir ayaq üstə tennis oynamaqdır. Lovğalanıb deyər Allah onu cəzalandırıb". Siz bu cümlələrdəki səmimiyyətə, etirafa, ağrıya baxın!

Furqan, belə gözəl dilə, üsluba, həyat eşqinə və ironiyaya görə təşəkkür edirəm.

Elnarə AKİMOVA:

Furqanın "Onun meyvəsi" hekayəsi bir ayağını müharibədə itirən insanın pozulan psixoloji tarazlığı, şəxsi xülya və real həyat gerçəkliyinin onda yaratdığı ruhi sarsıntı haqqındadır. Bu detallı çağdaş nəsrimizdə Yaşar Bünyad "Atamın ayaqları", Orxan Saffari "Əjdər" hekayəsində müxtəlif rəqəmlərdə, amma cyni emosiya ladında işləyib. Müharibədə ölini, ayağını itirənlərin ağrıların bir səbəbi də sevdikləri, hobbilərinə çevrilmiş nələrə artıq edə bilməməyin xiffəti ilə yaşamaqdır. Məsələn, rəqs etmək, futbol oynamaq. İndi artıq bunlar arzuya dönüb. Bu cür hekayələrdə hər dəfə hansısa detal obrazın gözlədiyi, arzuladığı nə iləsə kontrastlaşır və bu kontrastdan hadisənin məntiqi həlli törəyir. Furqanın hekayəsində bu detal tennis oyunudur.

Bunu da qeyd edim ki, son zaman yazılan hekayələrdə minimalistlik, təsvirlərdən qənaətlə istifadə nəzərdən qaçmır. "Onun meyvəsi"ndə də yığcam epizodlar, detal və təfərrüat sıçrayışları müəllifin təhkiyəsi üçün xarakterik çalarlardır. Daha bir cəhət. Hekayədəki dil vasitələri mövzu ilə daim qovuşuq şəkildə işlənilir, xarici effekt və təəssürat yaratmaqdan daha çox xüsusi məntiqi gücü olan əsasə çevrilir. Məsələn, "İdman malları" mağazasında satıcı işləyən Bəhmən sol ayağının dizdən aşağısını Cəb-

rayıl torpağında ağac kimi əkib", yaxud "Başqası olsaydı, deyərdi ki, ayağına görə mağazada iş axsayar".

Eləcə də ayağın çiçək açması, ayağına protez qoyulan gündə yuxuda ağacın bar gətirdiyini görməsi - hər biri situativ məziyyət daşıyır.

Buna baxmayaraq, hekayədə gerçəkliyin bədii dərki kölgədə qalır. Materialın təqdimi və təfərrüat mənalıdır və üstələyir. Sonluqdakı "tennis topu" detallı mətnə də uğurlu motivləşə bilmir, süni və qurama təsir bağışlayır. Yəni bilmək olmur, qəhrəmana özab verən, ağladan səbəb nədir? Bir daha tennis oynaya bilməyəcəyimi? Axı dostları ilə zarafatında onlardan üstünlüyünü sərgiləmək üçün elə bir ayaqla tennis oynadığını hekayə bizə söyləyir. Bəlkə elə bu zarafatın ona baha-başa gəlməsi düşüncəsidir yuxularına haram qatan: "Bəhməndən soruşan olsa, deyər ki, ən çox peşman olduğum şey, dostları ilə bir ayaq üstə tennis oynamaqdır. Lovğalanıb deyər Allah onu cəzalandırıb".

Hər bir halda müəllif bu detallı dərindən qatda işləyə bilmir. Buna görə Bəhrəmin iztirabı dramatik vüsət, psixoloji effekt kəsb etmir.

Qəşəm NƏCƏFZADƏ:

Furqan hekayəni qurub, amma yaxşı yazmayıb. Dil zəifdir, fikir kasaddır. Belə hekayələrə qurama, yəni təbii olmayan hekayələr deyirlər. Hiss olunur ki, müəllif nəsr yaradıcılığından uzaqdır. Və ya bəlkə də onun ilk qələm təcrübəsidir. Sxem yaxşı ola bilər, amma Furqan onun içini personajlarla doldursaydı, cümlələri ətə-qana gətirərdi... Yəni bir sözlə, hekayə yazsa bilsəydi...

Ədəbi qəhrəmanın fikirləri təbii görünür, gözəl, poetik fikirlərdi, bəlkə də bu fikirlərdən gözəl bir şeir yazmaq olar, amma

Müzakirəsi: Furqan. "Onun meyvəsi"

belə fikirləri müəllif nəsrə oturma bilməyib, saxta kimi görünür, elə bil ki, obrazlı cümlələri zorla ədəbi qəhrəmanın dilinə pərçim eləyib.

Bəlkə bir az fikirlərimi sərt deyirəm, ona görə ki, hekayədə mətn adına bir cümlə də tapa bilmədim. Fikir verin: "İşdi, birdən torpaqlar alınmasaydı, dəli olardı bəlkə. Düşünür ki, mənim neçəsə faizim getdi, ölkənin iyirmi faizi qayıtdı. Yenə yaxşıdır". Bu hekayə cümləsi deyil, axı, bunu nasir yazıbmi? Fikir kimi yaxşıdır, amma nəsr cümləsi deyil, "Xəbərlər" proqramın cümləsinə oxşayır.

Aşağıdakı cümlələrdə "udub" sözü baxın, nə qədər işlənməyi bir yana, heç yerində deyil. Cümlələrdə təfəkkür, hiss yoxdur, soyuqdur. Quruluşca bir-birinə bağlansa da, yorucudur. "Bəhmən də müharibədən qabaq yaxşı masaüstü tennis oynayan olub. Onu udmaq mümkün olmayıb. Dostlarına da o öyrədir oynamağı. Amma heç kəsə uduzmayıb. Hərdən bir dostları ilə tennis oynamağa gedəndə bir-bir hamını udub, sonra zarafatlaşır, məzələlənir onlarla. "Öyrənin, a kişi" deyib, "öyrənin oynamağı! Bu qədər zəif bilməzdiniz!"

Yenə belə bir cümlə: "İş o yerə çatıb ki, Bəhmən onları udmaqdan yorulub. Tək ayaq üstə oynayır. Hoppa-hoppa. Yenə udub. Həmin gündən sonra dostları tennis oynamağa tövbə ediblər. "Bir ayaq üstə də uduram sizi. Nə gündəsiz, ə!" deyib Bəhmən. "Öyrənin, sonra gəlin, oynayacaq!" Daha dostları onunla heç vaxt oynamayıblar. Bəlkə də lovğalanmağından inciyiblər.

Aşağıdakı cümlə tamamilə publisistikadır. Nəsrə publisistika ola bilər, bu, təbii. Ancaq yerində işlənsə. "Hər dəfə qol ağacına söykəyəndə qulağına səs gəlir: "Oğulsan, həyata da bir ayaq üstə qalib gəl!" Bunu obrazın düşünməyincə adam inanmır, Furqan deyir və ya obrazına dedizdirir. Bu, açıq görünür.

Furqanın hekayəsində ideya yaxşıdır, ayağın göyərməsi, çiçəkləyib meyvə gətirməsi, yuxu məsələsi, oğulsan, bir ayaq üstə dur, protez ayaq, qoltuq ağacı və s. Amma ideya hekayəyə, hissə çevrilib bilməyib. Ağrı söz şəklinə qalıb. Bu, yaxşı bir hekayə ola bilərdi. Müəllif yenidən işləsin bu hekayəni.

Fəridə:

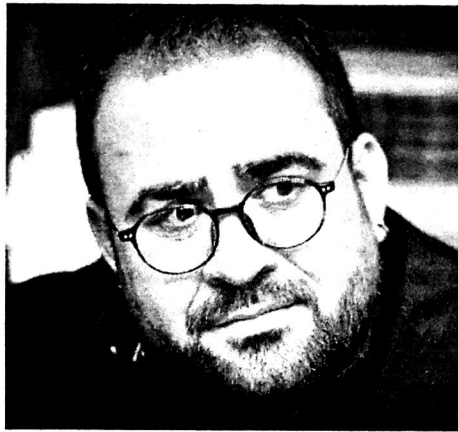
Hekayəni oxudum. Bir qədər sentimentalqla yazılıb. Amma maraqla oxudum.

Balaca bir mətndə müharibədə ayağını itirmiş insanın əvvəlki və sonrakı həyatı haqqında təəssürat yarada bilib. Hər dəfə təkrarlanan yuxu, yuxuda ayağında tennis topu açdığı görməsi oxucunu inandırır bilər, məncə. Dili də yaxşıdır. Əndrabadi hoqqalar vermədən sadəcə danışır. Maraqlı idi. Müəllifə uğurlar.

Cəlil CAVANSİR:

Furqanın "Onun meyvəsi" adlı hekayəsi mətndə yetişməmiş meyvə təəssüratı yaradı. Kal deyil, ancaq tam yetişmiş də deyil.

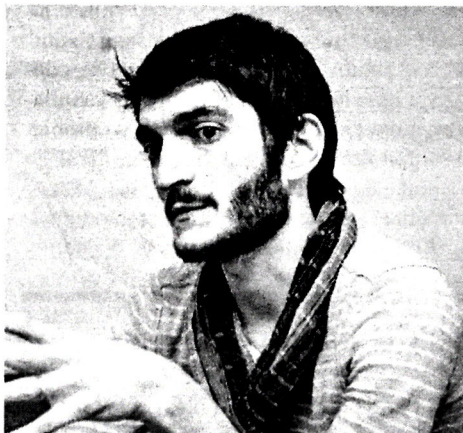

Furqanın nəsr maraqlıdır, oxunaqlıdır. Ancaq bu hekayəsini, məncə, yenidən işləməli, redaktə etməlidir. Kifayət qədər böyük boşluqlar və tələskənlik gözə çarpır. Seçilən mövzu, mövzuya yanaşma maraqlı olsa da, sanki müəllif bu hekayəni qaranəfəs təməlləməyə, mətndən xilas olmağa çalışıb. Ancaq həttə bu tələskənlikdə belə, müəllifin aydın təfəkkürü nəzərə çarpır. Furqandan daha maraqlı əsərlər gözləyirəm.

Aqsin EVRƏN:

1. Furqan əsasən şair olduğu üçün bu hekayəsində poetiklik daha çox önə çıxır.

2. Hekayənin mövzusu və ideyası məncə doğmadır. O mənada ki, mənim də buna bənzər bir hekayəm var. Yazıçı dostlarımızdan biri həmin hekayənin son illərdə yazılmış 3 ən yaxşı müharibə hekayəsindən biri olduğunu dedi, ancaq mən yenə də öz mətnimdən tam razı deyiləm, ona görə də

onu yenidən işləyirəm. İstərdim, dostumuz Furqan da bu mətnindən tam razı olmasın və yenidən işləsin.

3. Hekayənin dili qüsurludur, ciddi redaktəyə ehtiyac var. Üstəlik, bir neçə yerdə təhkiyə qırılır, rabitə itir.

4. Bözi detallar, məsələn, masaüstü tennis kimi sürətli bir oyunu tək ayaq üstə da-

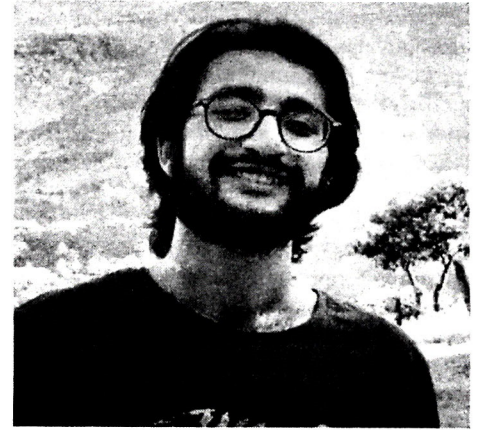
yanıb oynamaq və dostlarının möhz bu səbəbdən lovğalanmasına görə onunla oynamaqdan imtina etməsi məncə inandırıcı görünmədi. Bəlkə də həddindən artıq realist yanaşdım, bilmirəm.

5. Ümumilikdə mövzu, süjet xətti maraqlıdır. Bir də söz və fikir oyunlarının miqdarı bir qədər çox olub, məncə.

Uğur olsun!

Vüqar BABAZADƏ:

Furqan inandırır bilmədi məni. Onun hekayəsində çatmır nəso, amma bunu çətin deyil demək. Mən düşünürdüm ki, qısa cümlələr yazmaq təhlükəlidir. Havası yox idi hekayənin. "Çox sentimentaldir" deyər düşündüm oxuyarkən. Hekayəni oxumağa başlayanda sevinə-sevinə oturdum, amma

qarıb-qarıb durdum ayağa. Yerimdə qala bilmirdim. Lap elə-beləcə...

Nihat PİR:

Hekayədə qarıb bir ruh var. Müharibə dəhşətini zarafatyana çatdırma cəhdi hiss elədim. Yəni biri var ki, ayağını müharibə yolunda qurban verməyi ifrat qan-qada və faciə şəklinə təsvir edərsən, biri də var ki "Lovğalanıb deyər Allah onu cəzalandırıb" kimi.

Sürətli təhkiyənin tərəfdarı olduğumdan hekayəni təhkiyə baxımından da bəyəndim. Məsələn, "Başqası olsaydı, deyər ki, ayağına görə mağazada iş axsayır. "Bu demir" kimi hissələri uzadıb şitini də çıxarmaq olar. Amma müəllif iki cümlə ilə kifayətlənib və yaxşı da edib.

Bəyənmədiyim məqam inversiya bolluğu oldu. Nəsr dilini yüyürək edən şeylərdən biri budur, doğrudur, amma qədərində olması daha gözəldir.